

"Evet, bir çekirdekten koca bir ağaca kadar ne kadar mertebeler var; mahiyet-i insaniyedeki istidatta dahi ondan daha ziyade merâtip var." Bu cümleyi devamıyla izah eder misiniz?

İnsanın dünyaya gönderilmesinin asıl nedeni olan, imtihan sırrının hakikatını izah eden bu ibareyi, birkaç örnekle açıklayalım.

Mesela, insanın vücudundaki kasların güç dereceleri insanlara göre çok değişir. Bir sporcunun kas gücü ile spor yapmayan bir insanın kas gücü aynı değildir. Kasların gelişebilmesi ve güçlenmesi için o kaslar belli bir güç altında faaliyette bulunması, çalışması, zorlanması, yorulması gerekir. Aksi halde zorlanmadan, atıl ve tembel kalan kaslar gelişmez.

Hem mesela, bir öğrencinin ilim öğrenebilmesi için imtihana tabi tutulması gerekir; imtihan oldukça, zorluklar içinde de olsa çalışma mecburiyeti hisseder. Çalıştıkça sınavları geçer, sınavları geçtikçe sınıf atlar. Sınıflarda yükseldikçe konular daha da zorlaşır ve derinleşir. Bu durum öğrencinin seviyesini yükseltir. Aksi takdirde seviyesi hep sabit kalır ve gelişemez. Toprağa ekilen bir çekirdek ile ekilmeyip ortada bırakılan bir çekirdek arasındaki fark, insanlar için de geçerlidir.

İşte bu üç misalde olduğu gibi, insanın da mahiyetindeki istidat ve kabiliyetleri zerrelere güneşlere kadar değişik ve farklı mertebeleri bulunur. Bu mertebeleri kat etmek ve geçmek için bir faaliyet, bir imtihan olması gerekir ki, o istidat inkişaf etsin, sümbüllensin. Bu faaliyet de bir mücadele ile olur. İşte o mücadele muzır ve şerli şeylerin vücuduna ve şeytanların tasallutuna bakar.

Nasıl serçenin uçuş ve manevra yapma isdidadının gelişmesi için Allah ona atmacayı musallat etmiştir. Öyle de insanların istidatlarının gelişmesi için de şeytanların tasallutuna izin vermiştir. Aksi takdirde insanların makamları melekler gibi sabit kalırdı.

Bu dünyadaki şerli şeyler; içki, kumar ve sair haramlar parkurdaki engeller gibidir. Nefsine karşı koyarak gemleme, zorluklar altında çalışma gibidir. Dünyevi bütün musibetlerin neticesi buna bakar. Nasıl ki bir demirin pas tutup çürümemesi ve çelik olabilmesi için ateş altında dövülmesi gerekir. Bir karbonun kömür kalmayıp elmas olması için binlerce ton basınç altında yüzlerce derece sıcaklıkta bir kimyevi muamele görmesi gerekir.

Öyle de insanın karbon mahiyetindeki istidadı demire benzer, kabiliyeti elmas kıymeti ve çelik metaneti alması için yapılan muameleler, şeytanların tasallutuyla ve muzır maddelerin var olmasıyla olur.